

## Nyt fra historisk Videnskab.

---

21.—29. August 1933 afholdtes den 7. internationale Historikerkongres i Warschau og Krakau. Den polske Organisations Komité — og særlig bør fremhæves Professorerne Dembinski og Handelsman samt Generalsekretæren Docent Tadeusz Manteuffel — bistaaet af Ledelsen for den internationale Historikerorganisation og Oslokongressens Sekretær Lektor Viggander havde gjort et ypperligt forberedende Arbejde. Da desuden de polske Statsmyndigheder, Hovedstadens Bystyrelse og Private udfoldede den største Gæstfrihed, var de ydre Rammer i bedste Orden. Besøget i Krakau, hvor »Stenene har Mæle«, blev utvivlsomt en af Mødets rigeste Oplevelser. Trods vanskelige Forhold og skarpe nationale Modsætninger forløb Kongressen uden Mislyd. Fra Østrig mødte ingen Repræsentanter — man sagde som Følge af de tysk-østrigske Brydninger — medens de tyske Historikere til Gengæld havde sørget for at være repræsenteret i saa godt som alle Sektioner. Aabenbart laa det dem i særlig Grad paa Sinde at godtgøre deres Interesse for østeuropæiske Problemer og saaledes føre Beviset for, at tysk Videnskab »ihr vornehmstes Augenmerk dahin zu richten hat, wo die Daseinsfragen der Nation in der Gegenwart liegen«. (Iflg. Karl Brandis Beretning i Hist. Zeitsch. Bd. 149. S. 213 ff.). Som Led i disse Bestræbelser havde tyske Historikere samtidig med Kongressen udsendt en Samling Afhandlinger med Forord af A. Brackmann og Karl Brandi: *Deutschland und Polen. Beiträge zu ihren geschichtlichen Beziehungen*. Ogsaa de polske Historikere havde gjort et tilsvarende Arbejde. Ikke blot modtog alle Kongressister et ypperligt lille Skrift af den kendte Professor i Warschau O. Halecki: *La Pologne de 963 à 1914*. (Paris 1933). En større Publikation: *La Pologne au VIIe congrès international des sciences historiques I—II*, som indeholder alle polske Historikers Foredrag, giver yderligere et levende Indtryk af moderne polsk Historieforskning og dens stærkt

patriotisk bestemte Iver for at oplyse Landets og Folkets bevægede Skæbne gennem Tiderne. Karl Brandi har i den anførte Kongresberetning ment at kunne fastslaa som Kongressens væsentligste Resultat, at polske og tyske Historikere viste sig enige om »dass man auch Ernst machen müsse mit einem wirklich historischen Verständnis unserer — Tysklands og Polens — vielfach gemeinsamen Vergangenheit und das Hineintragen moderner Kategorien in ganz anders geartete Verhältnisse früherer Jahrhunderte entschlossen ablehnen sollte«. Skulde Fremtiden opfylde dette Krav — som har sin Baggrund i Øjeblikkets polsk-tyske Afspænding — har Kongressen ikke været forgæves.

Mener man, at de store Kongresser først og fremmest har deres Berettigelse ved at give en international Tilhørerskare et Indtryk af Videnskabens Koryfæer, beredte Warschau-Kongressen en Skuffelse. Konstellationen Pirenne-Dopsch, som kastede Glans over Oslomødet, havde intet Sidestykke i Warschau. Tilføjes maa det dog, at Virkningen af den første Dags »store« Foredrag af de byzantinske Studiers Nestor Charles Diehl og Rumæneren Nicolas Jorga blev fuldkommen ødelagt af Salens elendige Akustik.

Til Gengæld havde Ledelsen bestræbt sig for at gøre det intime Samarbejde i Sektionerne saa frugtbringende som muligt. Da Kongressen havde ikke mindre end 15 Sektioner, hver med adskillige Foredrag, og spændte over Forskningens samtlige Omraader, er det selvfølgelig umuligt for den enkelte Deltager at fastslaa Arbejdets Udbytte. Det store Værk: *Resumés des communications présentées au congrès de Varsovie I—II* giver et Billede af Mangfoldigheden. Maaske kan der være Grund til at beklage, at danske Historikere — i Mødet deltog lidt over en halv Snes — saa godt som slet ikke benyttede Lejligheden til gennem Foredrag og Indlæg i Diskussionerne at vise de danske Farver og give Udlandet et Indtryk af det historiske Arbejde i vort Land. Som bekendt har den internationale historiske Komité organiseret forskellige Organisationer, der har til Formaal at skabe et Arbejdsfællesskab mellem Forskerne paa specielle Omraader. En Række af disse Kommissioner havde tilrettelagt Møder, hvis Deltagere paa Grundlag af »Rapports«, der i Forvejen forelaa trykt (i Bulletin V. Bd.) skulde diskutere vigtige Problemer. Et saadant Møde — hvor bl. a. Forfatteren af disse Linjer fremlagde en Beretning om dansk Historieskrivnings Behandling af vort Lands Historie i sidste Halvdel af 18. Aarh. — var saaledes bragt i Stand af Kommissionen vedrørende Udforskningen af den oplyste Enevælde. Muligvis vil man ad denne Vej være i Stand til at opnaa en For-

nyelse af de internationale Kongresser. Givet er det, at man samtidig med at bevare de »store« Foredrag bør lægge Vægt paa at samle Specialforskere om Drøftelsen af færre Fællesemner og ikke — som det stadig i saa høj Grad er Tilfældet — give fri Bane for vidtspredte Foredrag, som snarere har deres Plads som Afhandlinger i de forskellige videnskabelige Tidsskrifter.

En lang Række (25) »Vœux adoptés par le congrès« skulde give Udtryk for det moderne Historikersamfunds aktuelle Krav. Altfor mange af dem formulerede dog alene platoniske Ønsker om nærmere Studium af saa det ene, saa det andet Forskningsomraade. Andre Udtalelser anbefalede Organisation af nye Kommissioner. For saa vidt det kan fremme Samarbejdet mellem de forskellige Landes Forskere, er Forslagene tiltalende; tænker man paa at iværksætte nye store Fællesforetagender, vil det dog sikkert være mere formaalstjenligt, om den internationale Komité sætter sin Kraft ind paa Fuldførelsen af de allerede planlagte Værker og viser Tilbageholdenhed overfor nye Opgaver. Endelig kan det nævnes, at et Par »vœux« fremhævede Nødvendigheden af en bedre Organisation af det internationale Udlaan af Arkivalier og anbefalede den direkte Ordning gennem de forskellige Arkivledelser uden diplomatisk Mellekomst.

Ifølge Kongressens Beslutning afholdes næste internationale Historikerkongres i Zürich 1938.

Jævnside Forberedelsen af Historikerkongressen i Warschau har Comité international des sciences historiques fortsat Arbejdet efter de hidtil optrukne Linjer og afholdt Aarsmøder i Budapest 1931, i Haag 1932, i Forbindelse med Warschau-Kongressen i 1933 og i Paris i Foraaret 1934. Udførlige Beretninger om de to første Møders Forløb foreligger i Komiteens Bulletin IV Bd. S. 359 ff og V Bd. S. 811 ff. Et særligt lille Skrift: *Le comité international des sciences historiques* (1932) giver en samlet Oversigt over Komiteens Virksomhed, Organisation og Medarbejdere siden Oprettelsen i 1926. Alle Beretningerne giver Indtryk af et imponerende Arbejde, som forhaabentlig vil blive fortsat, men dog rimeligvis i nogen Grad vil blive præget af, at Pengemidlerne kommer til at flyde mindre rigeligt. Blandt andet er det allerede nu — hvad der ogsaa er formaalstjenligt — bleven besluttet at indskrænke Mødernes Antal. Det er en nødvendig Følge af Sammenslutningens indviklede Organisation, at der ikke hvert Aar kan foreligge saadanne Fremskridt i de forskellige Kommissioners Arbejder, at det er nødvendigt med saa kort Mellemlum at afholde Fællesmøder.

I Overensstemmelse med Sammenslutningens Bestemmelser og

tidligere Beslutninger blev der paa Modet i Warschau dannet et nyt Bureau. Til Præsident valgtes Professor Temperley (Englands Repræsentant), til Vicepræsidenter Professorerne Dembinski (Polen) og Brandi (Tyskland), til Skatmester Professor Nabholz (Schweiz), medens Professor Lhéritier genvalgtes som Sekretær. Bureauets øvrige Medlemmer blev Père Delehayé (Belgien) samt Professorerne Domanowsky (Ungarn) Nicolau d'Olwer (Spanien) og Usani (Italien). Fra alle Sider udtaltes en Paaskønnelse af det store Arbejde, som var blevet udført af det afgaaede Bureau og i særlig Grad af dets Præsident Prof. Halvdan Koht. Sikkert alle, som i Aarenes Løb har deltaget i Komiteens Møder, vil slutte sig til denne Anerkendelse. Først og fremmest skyldes det Halvdan Kohts kloge og faste Ledelse, overordentlige Takt og Behændighed, at Komiteen saa heldigt har overvundet alle Vanskeligheder og fundet praktiske Former for Virksomheden.

I Bulletins forskellige Hefter vil man finde udførlige Oplysninger om den lange Række Foretagender, Komiteen har sat i Gang. Blandt dens nye Opgaver kan nævnes Tilvejebringelsen af en Bibliografi over Publikationer af Vatikaner-Arkivets Indhold og en systematisk Udforskning af Malta-Arkivet. Yderligere har Komiteen nedsat en »Commission des abréviations«, en numismatisk Kommission og en særlig Arkivkommission, der ikke skal behandle arkivtekniske Spørgsmaal, men indsamle Oplysninger om de gældende Regler for Forskernes Adgang til de forskellige Arkiver og tillige gøre sin Indflydelse gældende for at lette den. De tidligere nedsatte Kommissioner har alle fortsat deres Arbejde: Kommissionerne vedrørende Udgivelsen af Diplomatlister, vedrørende Udarbejdelsen af kronologiske Lister, vedrørende de forskellige Landes Forfatningshistorie og vedrørende en Bibliografi over Indholdet i de mange Festskrifter til lærde Folk. Særlig kan det fremhæves, at det første Bind af *Forfatningsværket* (La Costituzione degli Stati nell'Età Moderna 1933) er udkommet, medens Udgivelsen af første Bind af Diplomatlisterne (omfattende Tiden 1648—1715) er under Forberedelse. Nye Enquêtes er bleven sat igang af Kommissionerne for den historiske Geografi — vedrørende Kortmateriale i de forskellige Lande — og af den iconografiske Kommission vedrørende Opstillingen af faste Regler for Billedbeskrivelser. Af Kommissionerne vedrørende Videnskabens Historie og Litteraturens Historie er der bleven organiseret Særkongresser, og af Kommissionen for Bankvæsenets Historie er alle Forberedelser truffet til Udgivelsen af en Bibliografi. Yderligere har man besluttet at tilvejebringe en Bibliografi vedrørende den

internationale Fredsbevægelse og drøftet Udgivelsen af et Værk om de tysk-franske Forbindelser i Tidernes Løb. Endelig maa nævnes, at der nu foreligger 5 Bind af den *internationale historiske Bibliografi*, for 1926—1929 og 1932. Særlig paaskønnelsesværdigt er det, at man paa det sidste har kunnet udsende Aargangene i et hurtigere Tempo (2 Bind i 1933). Selv om man kan kritisere Enkeltheder og ogsaa gøre Indvendinger mod Bibliografiens almindelige System — at det i for ringe Grad tager Hensyn til de enkelte Landes Historie — er det fra alle Sider bleven indrømmet, at det er lykkedes Udvalget og Redaktøren, den kendte Bibliograf P. Caron, at skabe et virkelig nyttigt Hjælpemiddel for den internationale Forskning.

Den danske Komité har paa forskellig Maade ydet sin Medvirkning ved Iværksættelsen af alle disse Foretagender, og en Række danske Historikere har givet eller vil give Bidrag til de enkelte Værker og til de igangsatte Enquêter. Professor Aage Friis er saaledes Formand for »Publikationskommissionen«, der bl. a. søger at finde en Form, hvorunder Resultaterne af værdifulde historiske Publikationer fremkomne paa mindre almentilgængelige Sprog (nordiske, slaviske etc.) kan blive gjort bekendt ved Offentliggørelse paa et af Hovedsprogene. Yderligere kan nævnes, at Bibliotekar Alfred Krarup og Museumsinspektør Dr. phil. Brøndsted er Medarbejdere ved den internationale Bibliografi, at den første tillige deltager i Vatikaner-Kommissionens Arbejde, at Museumdirektør Andrup har spillet en ledende Rolle indenfor den iconografiske Kommission, at cand. mag. Afzelius og Redaktør cand. mag. Engelstoft har udarbejdet de danske Bidrag til Forfatningsværket og til Pressebibliografien, medens Arkivar Marquard har tilvejebragt de danske Diplomatlister, at Museuminspektør Dr. P. Nørlund er Medlem af Kommissionen vedrørende Opdagelsesrejsernes Historie og Rigsarkivar Axel Linvald af Kommissionen vedrørende den oplyste Enevælde, og at man endelig ved det kgl. Biblioteks Medvirken har kunnet skaffe Kommissionen vedrørende Geografiens Historie Gengivelser af en Del Kortmateriale fra vort Land.

Den danske Komité har gentagne Gange taget Initiativet til Indbydelser af fremmede Historikere til at holde Gæsteforelæsninger ved Københavns Universitet. En saadan Række Forelæsninger om Karl V er i April 1933 bleven holdt af Professor Brandi fra Göttingen.

Som bekendt er der i Aarene siden Verdenskrigen paa mange forskellige Hold — fra Fredsorganisationernes Side, af Folkeforbundet og af Lærerforeninger i de enkelte Lande — bleven sat et

stort Arbejde i Gang for en Reform af Historieundervisningen. En Oversigt over alle disse Bestræbelser ved Arkivar Harald Jørgensen foreligger andetsteds i dette Tidsskrift (10. Rk. II Bd. S. 619 ff). I denne Forbindelse skal alene gentages, at ogsaa den internationale Historiker Komité har været med i Arbejdet og desangaaende nedsat en særlig Kommission med Franskmanden Professor Glotz som Formand og Prof. Otto Brandt som Sekretær. Fra dansk Side har Professor Aage Friis og afdøde Rektor Maria Nielsen deltaget i Forhandlingerne. Kommissionen har indhentet Rapporter fra de enkelte Lande om Historieundervisningen ved Folkeskolerne og i de højere Skoler og har ligeledes sat en Enquête i Gang vedrørende Universitetsundervisningen. For Danmarks Vedkommende er Rapporter bleven udarbejdet af Frk. Maria Nielsen, Seminarieførstander Ernst Larsen, Lektor Kretschmer og Harald Jørgensen, og den første havde tillige kort før sin Død faaet til Opgave at udarbejde den fælles Generalrapport vedrørende de højere Skoler.

Som det vil ses, har det internationale historiske Samarbejde hidtil heldigt overvundet Tidens mange Vanskeligheder. Det er dog et Vidnesbyrd om truende Fare, at Komiteen paa sit Møde i Haag har fundet det nødvendigt at kræve Respekt for Videnskabens Frihed:

»Le comité international des Sciences historiques, convaincu que la liberté absolue des recherches, conquise en principe au cours du dernier siècle, est une condition impérieuse des progrès continus des sciences et des lettres, ayant observé que les luttes politiques, économiques et sociales des temps présents tendent à restreindre cette liberté, fait appel aux gouvernements de toutes les nations civilisées pour leur demander de maintenir la liberté des recherches et des chercheurs dans son intégrité, avec l'idée que la vérité, qui est le but idéal de tous les travaux scientifiques, ne pourra résulter que des efforts et des études diverses d'hommes différents.«

*Axel Linvald.*

24. Februar 1934 døde Arkæologen Dr. Sophus Müller, næsten 88 Aar gammel. Med ham er en af de sidste store Skikkelser fra de humanistiske Videnskabers Blomstringstid i Slutningen af forrige Aarhundrede gaaet bort. Fra Worsaaes Død i 1885 ledede han det forhistoriske Studium i Danmark med sin blændende Intelligens og sin haarde, ubøjelige Vilje, en rank Herskernatur, stræng i sine Krav til sig selv som til sine Medarbejdere. Ved